

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja 10.—K pol leta 5.—K četrt leta 2.50.— posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslane, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat 14 h dvakrat 12 h trikrat 10 h za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 116).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravišтво Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 24. decembra 1915.

III. vojno posojilo.

Dalje so podpisali III. vojno posojilo: Slovenska trgovska šola v Trstu 500 K; ravnateljstvo ces. kr. pripravilnice za srednje šole v Trstu 200 K; učenci te šole 200 K; vodja te šole, tovariš Miroslav Pretnar 200 K; tovarišica Hromec-Maier 300 kron; skupaj 1400 kron. — Zadnjič smo izkazali 21.925 K. Skupaj po slovenskem učiteljstvu glasom zadnjega in današnjega izkaza podpisanih in nabranih 23.325 K.

Plačilo sveta.

Med tistimi, ki v sedanjih časih strahovite draginje največ trpe, so vpokojeni kranjski učitelji. Na njih bednem stanju se uresničuje prislovica: Za življenje premalo — za smrt preveč! — Pa kaj govorimo o življenju?! O njih življenju pač ne moremo trditi, da je človeka dostojno življenje; to je le ubogo vegetiranje, polagano umiranje — žalostno plačilo tega sveta zato, ker so ti usmiljenja vredni trpin vse svoje žive dni ob lastnem pomanjkanju delali v korist domovini, v izobrazbo in omiko tisočev onih, ki danes prelivajo kri na bojnih poljanah!

Da pa ne bo kdo trdil, da pretiravamo, naj v spoznanje teh naravnost obupnih razmer, ki v njih žive ti vpokojeni učitelji, priobčimo troje pisem iz kroga teh kulturnih delavcev-mučenikov!

Star vpokojeni čitelj piše: Ljubi prijatelji! Po 38. službenih letih sem bil vpo-

kojen s 1020 K. Ker mi ni bilo moči izhajati s to vsoto, sem se ponudil še dalje služiti kot suplent. Službenih let imam 46 in dobivam mesečno 85 K. Rehabilitirati se ni dalo. Kam li s to vsoto vpokojeni učitelj s 46. službenimi leti! Bolan sem že tri leta, moram pa uživati, kar sploh morem dobiti za drag denar. O poboljšku v starih letih, v boleznih in tej strašni draginji ni govora. Zdravnik mi je rekel, da me moj pljučni katar ne bi tako naglo umoril, če bi imel boljšo hrano. A kako? Moke in kruha so nam obljubili, pa še tega ne moremo dobiti, kaj šele sredstev, da bi se močnik zabelil? Kaj pa kurjava? Še za denar, če ga imaš, se ne more dobiti. Star nad 79 let in še s starejšo ženo, ne morem imeti postrežnice, pač pa moram trpeti. Zimske obleke tudi ni moč napraviti, ker se za hrano nedostaja. In stanovanje? Saj smo tudi starejši učitelji deželi služili, kakor mlajši, a smo precej zapostavljeni. Ne morem dalje pisati, sem slab. Hvala Ti za svet!

Drugi piše: Služboval sem 22 let, potem sem obolel, šel v bolnico in potem bil vpokojen s 1020 K. — S pičlo plačo sem vzgajal tri otroke. Eden je bil na univerzi in zdaj služi pri sodnji brezplačno, drugi je šel po dovršeni gimnaziji k mornarjem, ena je učiteljica, ena še v šolo hodi, doma pa stradamo. Ali bo kaj pomoči?

Tretji pravi: Dragi! Gledam v čuden pojav. Trideset let sem opravljal posel učitelja-voditelja na težavnih enorazrednicah, večinoma s celodnevni poukom in tremi oddelki obenem, kjer je bilo čez sto otrok v razredu. Da je tak posel težaven, ve vsakdo, kdor je to izkušal. A šest provizoričnih let ni nič vračunjenih, dasi se človek v tem času še bolj trudi, ker se za drugo izkušnjo pripravlja. Neka učiteljica ima nekako 20 službenih let in ima večjo pokojnino nego jaz. To je čuden pojav. Tako nekako je plačilo sveta. Vsak stan gre glede izobrazbe skozi učiteljske roke, a pri nekaterih ljudeh nima in ne bo imel nikdar priznanja. Penzionist naj gre — der Moor hat seine Schuldigkeit getan, er kann gehen...

Ze iz tu citiranih troje pisem se kaže vsa mizerija naših tovarišev, živčevih v pokoju. Faktično mora biti položaj še slabši — zakaj človeku brani že spoštovanje do samega sebe, da bi obešal na veliki zvon vse svoje uboštvo; rajši molče trpi. Telesnemu trpljenju se pridružuje še duševna muka, da doseza res svoj sijajni višek — plačilo sveta!

Ali ni nikjer nobenega srca, ki bi se usmilielo teh sirotnikov? Živi vendar ne morejo v zemljo! — Ze v 16. številki svojega lista smo povedali, da je deželni odbor štajerski z ozirom na veliko draginjo dovolil vsem vpokojenim učiteljem in učiteljskim vdovam 300.000 K podpore. Ali bi se ne moglo nekaj podobnega napraviti tudi na Kranjskem?

Sila in potreba je priklopila do vrhunca! Ostra zima pritiska — obleke, kuriva, hrane ni! Nujna pomoč je neobhodno potrebna! Položaj sam trka na vrata, koder lahko izboljšajo stanje naših vpokojenih tovarišev!

Vojna.

JUNAKOV GROB.

ANTON TURK.

Došla nam je pretresljiva vest, da je dne 25. oktobra t. l. ob 10. uri zvečer v cvetoči dobi 25 let junaško žrtvoval svoje mlado življenje za domovino, ubit od sovražnika na Dobrdoški planoti, tovariš Anton Turk, učitelj na Ciril-Metodovi šoli na Blanci v Gorici, c. in kr. praporščak, odlikovan s svetinjo za hrabrost. —

Truplo vrlega bojnika, požrtvovalnega slovenskega učitelja in zvestega, dobrega tovariša počiva sedaj na pokopališču v bližini Dobrdobera — torej v zemlji, ki jo je porosila tudi njegova srčna kri! — Mobiliziran je bil od 27. julija 1914 in je ves čas zvesto izpolnjeval svoje vojaške dolžnosti, kakor je prejel v svojem civilnem poklicu neumorno deloval za vzgojo in pouk slovenske mladine.

Bodi junaškemu slovenskemu učitelju, padlemu za ljubljeno očetnjo, ohranjen neminljiv spomin!

LEOPOLD AŽMAN.

Neizprosna smrt je zahtevala zopet novo žrtev iz naših vrst. Na soški fronti dne 1. novembra zadet od štirih šrapnel-skih krogel, je podlegel 19. nov. težkim ranam po mukepolnem trpljenju v vojaški rezervni bolnici v Kranju c. in kr. rez. praporščak, učitelj Leopold Ažman. — Pokojnik je po dovršeni pripravnici nastopil svojo prvo službo v Javorjih v Poljanski dolini, odkoder je bil premeščen v Škofjo Loko in od tam po dveh letih službovanju v Žabnico kot vodja tamošnje ljudske šole. Lansko leto je bil prestavljen v Sodražico na Dolenjskem. Zaradi svojega veselega temperamenta in dovtipnosti je bil splošno znan in priljubljen. Pogrešali bodo v svojih vrstah veselega Poldeta pevci, godci in telovadci, vnetega športnika ožji lovski krog in tenis-družba, idealnega mladega učitelja pa ubogo naše slovensko šolstvo. Umrl Ažman je bil napreden mož, kremenit in neupogljiv značaj. Ostavil je mlado ženo in nežno hčerko.

Vrlemu junaku - učitelju bodi lahka zemlja domača!

LISTEK

Zadnji pozdrav

prijatelju učitelju Leopoldu Ažmanu,
† 19. 11. 1915.

Im tudi Ti odšel odtod
tja v večnojasne si višine,
kjer solnce žar nikdar ne mine.
Prišel po Tebe je božji sel
in smrtni sen Te je obel. —
Prerano pač Te je odvel!
Usoda grenka in nemila,
solz koliko si že rodila! —
Odločil je tako Gospod! —

Pot s trnjem bil Ti je posut...
Ni stlala rož Ti rodna Vila,
le smrtni venec je povila;
ker komaj jel veselo bi živet,
že sojeno je bilo Ti umreti! —
Pozvan na bojne si poljane
za dom bil, rod — a smrtno rane
zadal sovražnik ti je krut! —

Zdaj stola božjega zreš čar...
Ti šoli bil si zvest služabnik;
odkrit značaj, vsem vrl družabnik.
Ej, ti si znal smeh izvestiti,
nam mračno čelo razvedriti! —
Ker ljubil dom in rodno si zemljo

tako gorko — da v smrt si šel za njo;
zato nam zabljjen Ti nikdar!

In mlad postal si mučenik...
Zdaj sladko sanjaš, blaga duša,
Ti doma rahla bodi ruša!
Glej, željo to Ti izpolnila
nazadnje le je rodna Vila! —
Vsaj pal na polju si časti in slave
kot vzor-vojak za blagor očetnjave!
Na doma pa si žrtvenik
zgradil si trajen spomenik! —

Ivan Pirc.

† Srečko Stegnar.

Zadnjič nam je povedal »Učiteljski Tovariš«, da je dne 24. oktobra t. l. naglo umrl v Mariboru tovariš Srečko Stegnar, star 74 let, mož plodovitega življenja in izrednih duševnih zmožnosti. Njegovo delovanje je bilo v zvezi tudi z našo organizacijo in z našim listom.

Najprej »Vdovsko učiteljsko društvo«! Prvi predsedniki temu blagotvornemu društvu so bili: sloviti Jurij Savaschnik, ravnatelj Karel Legat in prošt Anton Jarc. — Za Jarcem je pa bil izvoljen za društvenega predsednika tovariš Srečko Stegnar, ki je bil s Praprotnikom, Gerkmanom, Zorinom in Močnikom vred organizator in prebuditelj slovenskega učiteljstva. (Primeri Jakoba Dimnika

članek »Naša gospodarska organizacija« v jubilejski številki našega lista z dne 7. januarja 1910, stran 3!) — Temu društvu je Stegnar uspešno načeloval do svoje preselitve v Maribor po potresnem letu 1895, ko je njegove posle prevzel ljubljanski tovariš Juraj Režek, »ki še do danes opravlja to častno mesto s prisvojenom mu taktostjo in vestnostjo«.

»Učiteljski Tovariš« in »Narodna Šola«! Poglejmo zopet prej navedeno številko »Učiteljskega Tovariša«, kjer je na strani 6. objavljen spis ravnatelja Ivana Lapajeta »Nekaj spominov iz prve dobe našega Tovariša«! — Tamkaj beremo: »Andrej Praprotnik je bil naš prvak, naš voditelj, zvezda slovenskega učiteljstva... Pridružila sta se mu bila pa kmalu Matej Močnik in Ivan Tomšič v javnem delovanju za blagor šole in domovine. To je bil triumvirat slovenskih šolnikov v Ljubljani v tisti dobi. To je bila vrla deteljica. Niso bili do pičice enakih nazorov, toda edini v gorki ljubezni do šole, do učiteljstva, do naroda... Poleg teh treh vrlih šolnikov, mojih dobrih prijateljev, je stopil v delokrog »Tovarišev« in takratnega javnega učiteljskega delovanja kot, recimo »der vierte im Bunde« — Srečko Stegnar, ki je bil do leta 1872. v Idriji, odkoder se je v tem letu preselil v Ljubljano na Grad kot učitelj v kaznilnici. V Idriji sva bila osnovevala društvo »Šola« (zdaj »Narodna Šola«), ki se je bilo z njim vred v Ljubljano preselilo. Ti štirje in jaz smo poleg drugih pridno sodelovali v »Učit.

Tov.«, v kateri list sem pisal takrat in še pozneje res veliko, ne da bi se hvalil...» (Ravnatelj Ivan Lapajeta bi nam gotovo znal o Stegnarju povedati zanimivih stvari, ki segajo v začetek zgodovine slovenskega šolstva in učiteljstva!)

In končno naša »Zaveza«! — Vzemi-mo v roke spominski spis tovariša Luke Jelenca »Petindvajsetletnica Zaveze« in berimo tam, kako od 8. strani naprej tovariš Fran Kocbek zanimivo opisuje, koliko truda so imeli naši tovariši z ustanovitvijo »Zaveze« in kolike zapreke so se jim stavile na pot!

Ustanovno zborovanje »Zaveze« se je vršilo dne 22. in 23. aprila leta 1889. v Ljubljani.

Fran Kocbek piše: »Zborovanje delegatov se je vršilo v magistratni dvorani... Za predsednika »Zaveze« je bil izvoljen Feliks Stegnar, ki je bil takrat bolan. — Ko se je drugi dan zvedelo, da F. Stegnar ne prevzame častnega mesta, je šla posebna deputacija k njemu in ga naprosila, da je prevzel predsedništvo, ali pozneje se je zvedelo, da mu je neki zdravnik (menda ljubljanski učitelj Matej Močnik) to odsve-toval. Na to je nastalo veliko razburjenje; nekateri delegati so skočili na mize. — Na občem zboru je nastalo mnogo ogorčenja, ker vladni zastopnik po predsedniku A. Razingerju ni dopustil, da bi poročevalac Gabršček kritikoval sedanje šolske postavbe. Vendar je bil potek vsega zborovanja vobče zadovoljiv...«